

ממצות עשה שבתורה איירי, וקל להבין: (ב) ומה שכתב והיא מצוה גדולה יותר מהצדקה. כן כתבו הרמב"ם [שם] והטור [סעיף ב'] זה לשונם, שהמקבל הצדקה כבר נצטרך לשאול [פירוש, ר"אף אם לא ילוה לו, ישאל מהגבאים שיתנו לו צדקה], וזה שלוחה עדיין לא הגיע לידי כך, עד כאן לשונם. ועיין פרישה [שם]: **סעיף ב (ג) אסור לנגוש את הלוה כו'.** כבר כתבתי [לעיל סק"א] דזה למדו ממה שכתוב בתורה לא תהיה לו כנושה: **סעיף ג (ד) אסור ללוה כו' עד ולומר לו לך כו'.** פסוק הוא במשלי [ג' כ"ח]. ועיין לקמן סימן של"ט [סעיף ד' - ט']: **סעיף ד (ה) ולהוציאה שלא לצורך ולאבדה כו'.** פירוש, אפילו אין כונתו דהלוה לאבדה בידים, אלא כל מי שמוציא שלא לצורך גדול מיקרי לאבדה, שאיבדה מהמלוה, וקל להבין: **סעיף ה (ו) ולא יאמרו פלוני עני הוא כו'.** כן דרשו [בספרי] ממה שכתוב בפרשת דברים [א' י"ז] כקטן כגדול תשמעו, וכדפירש רש"י [שם ד"ה קטן], עיין שם. וכעין זה כתבו הטור והמחבר לעיל סימן י"ז [טור סעיף ט"ז ומחבר] **סעיף י': סעיף ו (ז) לא ימשכנו הוא בעצמו.** עיין פרישה [דרישה סעיף י'], שם כתבתי דמלשון

סימן צו סעיף א (א) מצות עשה להלוות לעניי כו'. דכתיב בפרשת משפטים [שמות כ"ב כ"ד], אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנושה. ופירש"י שם והוא מהגמרא [ב"מ ע"א ע"א ומכילתא פ"ט א'] "דאם" זה הוא מלשון "אשר", וחובה הוא, וכן משמעו, כאשר תלוה

שיעור 1

סימן צו

להלוות לעני ושלא לנגשו, ושלא להכבול כלי אוכל נפש ואלמנה, והשבת העבוט, ודין הסידור:

א. מצוות הלוואה; סדר עדיפויות; תמיכה בעשיר

1 מצות עשה² להלוות^(א) לעניי ישראל. והיא מצוה גדולה³ יותר מהצדקה. וקורבו עני קודם לעניים אחרים. ועניי עירו קודמים לעניי עיר אחרת. ו**אפילו עשיר שצריך להלוות - מצוה להלוותו לפי שעה ולהתנותו אף בדברים ולעצו עצה ההוגנת לו:**

ב. אסור "נוגש" בלוה

6 (א) **אסור לנגוש את הלוה לפרוע כשיודע שאין לו.** 7 **ואפילו להראות לו - אסור, מפני שהוא נכלם בראותו למלוה ואין ידו משנת לפרוע:**

ג. הימנעות מהחזר ההלוואה

8 (ד) **אסור ללוה לכבוש ממון חברו ולומר לו לך ושוב ומחר אתן ויש אתו:**

ד. לקיחת הלוואה ללא מקור החזר

9 **אסור ללוה לקחת הלוואה^(ה) ולהוציאה שלא לצורך ולאבדה עד שלא ימצא המלוה ממה לגבות חובו. ואם עושה כן - נקרא רשע. וכשהמלוה מכיר את הלוה שהוא בעל מדה זו - מוטב שלא ללוותו ממה שילוהו ויצטרך לנגשו אחר כך ויעבור בכל פעם משום לא תהיה לו כנושה:**

ה. פרעון על ידי בית דין

11 **אם בא המלוה לבית דין למשכן ללוה או ליפרע ממנו - יש לבית דין לעשות לו דין; (ו) ולא יאמרו 'פלוני עני ואין לו ופלוני עשיר ואין צריך לו'. אלא אין מרחמים בדין:**

1. סדר משכון שלא בשעת ההלוואה; דבר שעושים בו 'אוכל נפש'

12 **אם בא למשכנו שלא בשעת הלוואתו - (ז) לא ימשכנו הוא בעצמו, שאם משכנו הוא בעצמו עובר בלאו (ועיין לעיל סימן ד').** אלא בית דין ישלחו לו שלוחם, 14 **ואף שלוחם לא יכנס לביתו למשכנו:**

באר הגולה - ציונים להרמ"א

1. לשון הטור. ורוב דברים אלו מדברי הרמב"ם פ"א ממלוה. 2. כתב ה"ה מכילתא אם כסף תלוה שהיה רבי ישמעאל דורש שאם זה חובה, ומבואר בב"מ דף ע"א ע"א. 3. כך אחז"ל גדול המלוה וכו' שבת דף ס"ג ע"א. 4. שם בב"מ. 5. מברייטא סוכה דף מ"ט ע"ב. 6. מפורש בתורה לא תהיה לו כנושה. 7. מימרא דרב דימי בב"מ דף ע"ה ע"ב. 8. שם דין ג'. וכתב ה"ה איסור לווה פשוט הוא ממ"ש ב' המקבל [דף ק"י ע"ב] עובר משום בל תשהא משום שנאמר אל תאמר לרעך לך ושוב. 9. גם זה שם. 10. ומייתי לה אקרא לווה רשע ולא ישלם. 11. שם דין ד' וכתב ה"ה זה פשוט. 12. לשון הטור סעיף י' ממשנה בב"מ דף ק"ג ע"א. 13. וכתב בספר בד"ה שאם עבר ומשכנו לוקה. 14. מימרא דשמואל שם.

הרמב"ם [פ"ג ממלוה ה"ד] והטור [סעיף י'] והמחבר מדוקדק, דאפילו משכנו המלוה שלא מרצונו "בחוק", עובר בלאו דכי תשה ברעך משאת מאומה לא תבוא אל ביתו לעבוע עבוטו [דברים כ"ד י'], "דביתו" לאו דוקא הוא, אלא הוא הדין או כל שכן דלא ישמט בחזקה מה שעליו או ממה שבידו בפגעו בחוק, ומשום הכי כתבו סתם דאם משכנו המלוה בעצמו עובר בלאו, אלא דלשליח בית דין אין איסור אלא שלא יכנס לביתו, וזה למדו מיתורא דוהאי [דברים שם י"א], דוהאי "אבחוק תעמוד" קאי, עיין שם בפרישה [ודרישה]: (ח) להכנס לבית הלוה ולכתוב כו'. דמדהקפידה התורה וכתבה בחוק תעמוד, משמע דכניסה לצורך העבוע אפילו לא יעבוע אותו אסור. שם (ברשב"א) [ברמב"ם המובא בציונים אות א']. ובסימן צ"ט [בבית יוסף ודרכי משה סעיף א'] יתבאר דמחרימין על הלוה עד שיוציא כל אשר לו או שיביא כל אשר לו בכתב לבית דין והם מסדרין לו: (ט) מיד הלוה בזרוע. כתב רבינו ירוחם [מישרים] נתיב ל"א חלק ב' דשליח בית דין יכול להכותו אם יסרב בו כשמשכנו בזרוע בשוק, מה שאין כן בעל הבית, אם הזיק בין בגופו בין בממונו [חייב], ויש מפרשים, אם לאחר שתפס המלוה בא הלוה להחזיק ולהוציא מיד המלוה, יכול המלוה להציל את עצמו אף על ידי הכאה, עיין שם. דרכי משה י'. ועיין לעיל סימן ד' מזה: (י) שלא בשעת הלוואתו. פירוש, שהגיע זמן הפרעון והוא דוחה אותו ואז ממשכנו כדי שיהא בטוח במעותיו. ועיין מה שכתבתי בסמוך בסעיף ט"ו [סקכ"ח]. ודוקא שלא בשעת הלוואתו הוא דאסור דאז ממשכן הלוה שלא מדעתו, אבל אם מתחילה מביא הלוה כלי אוכל נפש שלו ומבקש מהמלוה שילוונו עליו, הוה ליה כאילו מכרו לו מדעתו ומותר. טור סעיף כ"ג בשם הרא"ש [ב"מ פ"ט סימן מ"ח], ולאפוקי רמב"ם [פ"ג ממלוה ה"ב]: (יא) כמו רחיים ורכב של יד. הטור [סעיף י"ג] והמחבר דקדקו וכתבו כמו רחיים כו', ורצונם לומר דשאר כלים דאוכל נפש אסורים כמו רחיים ורכב דאסרה התורה בפירוש, דכתיב [דברים כ"ד י'] לא יחבול רחיים ורכב כי נפש הוא חובל. ולמדו [ב"מ קט"ו ע"א] מנתינת הטעם "דכי" נפש הוא חובל, דהוא הדין לשאר כלי אוכל נפש דאסור למשכנו. גם למדו מזה דאין בכלל איסור חבילת כלי אוכל נפש עד שיהא כלים הקרובים לעשות בהן אוכל נפש דומיא דרחיים, לאפוקרחת ומזרה, וכמו שכתבו הטור והמחבר בסמוך [טור סעיף

הגה: ואפילו אם ביקש המלוה (ח) ליכנס לבית הלוה ולכתוב כל מה שבביתו – אין בית דין נזקקין לו ליכנס לביתו כלל¹⁵. אלא אם ימצא לו דבר בחוק – יקחנו.

¹⁶ ויש לשליח בית דין ליקח המשכון (ט) מיד הלוה ¹⁷ בזרוע ונותנו למלוה. ¹⁸ ואפילו בחוק, לא ימשכנו ^(י) שלא בשעת הלוואה דבר שעושים בו אוכל נפש ^(יא) כמו רחיים ורכב של יד שהם מטלטלים. ^(יב) אבל בתי רחיים של מים הרי הם כקרקע ולא שייך ²⁰ ביה משכון אלא גוביינא כשאר קרקעות שאין בית דין ממשכנין ליקח קרקע למשכון.

^(ג) ומכל מקום אם המלוה עצמו נכנס לבית הרחיים ונטל רחיים העליונה או הברזל והסובב והגלגלים – כבר נעשו מטלטלים ^(ד) ויש להם דין כלי אוכל נפש ומחזיר אותם בשעת מלאכה:

באר הגולה - ציונים להרמב"ם

15. וביאר שם דמחרימין על הלוה עד שיוציא כל אשר לו או יביא כל אשר לו בכתב בב"ד והם מסדרין לו סמ"ע ועיין בסימן צ"ט סעיף א'. 16. לשון הרמב"ם בפ"ג מהלכות מלוה דין ד' ומבואר ממשנה ומימרא דלעיל. 17. כתב רבינו ירוחם נל"א ח"ב דיכול השליח ב"ד להכותו אם יסרב בשוק סמ"ע. 18. לשון הטור ס"ג מפורש בתורה לא יחבול רחיים ורכב כי נפש הוא אוכל. 19. כך כתוב גם בסה"ת בשער א' בשם הרמב"ן. 20. פ"י אין הב"ד שולחים שלוחם לסגור בתי הריחיים שטוחנין בו עד שיפדנו מטעם שכתב המחבר ואם הוא בעצמו סוגר הריחיים למשכנו אינו עובר בלאו דלא תבוא אל ביתו לעבוע שאין זה בכלל עבוט וגם אינו מחוייב להחזירו סמ"ע.

סעיף ל"ז ומחבר [סעיף ט"ז]. ועיין דרישה [סעיף ט"ז] שהארכתי בטעמו ובהבאת ראיה לדין זה מהמגיד משנה פ"ג דמלוה ה"ב, [ה] מנמוקי יוסף (ו) ממה שפירש במשנה דסוף פרק המקבל [ב"מ ס"ט ע"א מדפי הרי"ף], ומהבעל תרומות שער א' (דין) [חלק ה' ס"א], ומסוגיא דגמרא דתמורה [דף ו' ע"א], שכולם כתבו בהדיא דאם עבר וחבל כלי אוכל נפש אין צריך להחזירו אלא בעת צרכו. וגם הוכחתי שם שגם בחבל בגד אלמנה, אף דעבד איסור, מכל מקום אי עביד אין צריך חזרה אם לא בעת צרכה, דמה שכתוב השב תשיב [דברים שם י"ג] דלמדנו ממנו [תמורה שם, עפ"י רש"י שם ד"ה שאני] השבות הרבה, והיינו ליקחנו בכל יום אחר שהחזירו לו בכל לילה וכן איפכא, קאי אאפילו חבלו באיסור, בין שהמלוה נכנס לבית הלוה בין שהשליח בית דין חבלו כלי אוכל נפש או בגד אלמנה ונתנו למלוה, בכל ענין אין על המלוה להחזירה להן כי אם בעת צרכן ולחזור וליקחן מידן. ועיין מה שכתבתי בסמוך סעיף ח' [סקט"ז] אמה שכתב המחבר ומחזיר בעל כרחו:

הרמב"ם [פ"ג ממלוה ה"ד] והטור [סעיף י'] והמחבר מדוקדק, דאפילו משכנו המלוה שלא מרצונו "בחוק", עובר בלאו דכי תשה ברעך משאת מאומה לא תבוא אל ביתו לעבוע עבוטו [דברים כ"ד י'], "דביתו" לאו דוקא הוא, אלא הוא הדין או כל שכן דלא ישמט בחזקה מה שעליו או ממה שבידו בפגעו בחוק, ומשום הכי כתבו סתם דאם משכנו המלוה בעצמו עובר בלאו, אלא דלשליח בית דין אין איסור אלא שלא יכנס לביתו, וזה למדו מיתורא דוהאי [דברים שם י"א], דוהאי "אבחוק תעמוד" קאי, עיין שם בפרישה [ודרישה]: (ח) להכנס לבית הלוה ולכתוב כו'. דמדהקפידה התורה וכתבה בחוק תעמוד, משמע דכניסה לצורך העבוע אפילו לא יעבוע אותו אסור. שם (ברשב"א) [ברמב"ם המובא בציונים אות א']. ובסימן צ"ט [בבית יוסף ודרכי משה סעיף א'] יתבאר דמחרימין על הלוה עד שיוציא כל אשר לו או שיביא כל אשר לו בכתב לבית דין והם מסדרין לו: (ט) מיד הלוה בזרוע. כתב רבינו ירוחם [מישרים] נתיב ל"א חלק ב' דשליח בית דין יכול להכותו אם יסרב בו כשמשכנו בזרוע בשוק, מה שאין כן בעל הבית, אם הזיק בין בגופו בין בממונו [חייב], ויש מפרשים, אם לאחר שתפס המלוה בא הלוה להחזיק ולהוציא מיד המלוה, יכול המלוה להציל את עצמו אף על ידי הכאה, עיין שם. דרכי משה י'. ועיין לעיל סימן ד' מזה: (י) שלא בשעת הלוואתו. פירוש, שהגיע זמן הפרעון והוא דוחה אותו ואז ממשכנו כדי שיהא בטוח במעותיו. ועיין מה שכתבתי בסמוך בסעיף ט"ו [סקכ"ח]. ודוקא שלא בשעת הלוואתו הוא דאסור דאז ממשכן הלוה שלא מדעתו, אבל אם מתחילה מביא הלוה כלי אוכל נפש שלו ומבקש מהמלוה שילוונו עליו, הוה ליה כאילו מכרו לו מדעתו ומותר. טור סעיף כ"ג בשם הרא"ש [ב"מ פ"ט סימן מ"ח], ולאפוקי רמב"ם [פ"ג ממלוה ה"ב]: (יא) כמו רחיים ורכב של יד. הטור [סעיף י"ג] והמחבר דקדקו וכתבו כמו רחיים כו', ורצונם לומר דשאר כלים דאוכל נפש אסורים כמו רחיים ורכב דאסרה התורה בפירוש, דכתיב [דברים כ"ד י'] לא יחבול רחיים ורכב כי נפש הוא חובל. ולמדו [ב"מ קט"ו ע"א] מנתינת הטעם "דכי" נפש הוא חובל, דהוא הדין לשאר כלי אוכל נפש דאסור למשכנו. גם למדו מזה דאין בכלל איסור חבילת כלי אוכל נפש עד שיהא כלים הקרובים לעשות בהן אוכל נפש דומיא דרחיים, לאפוקרחת ומזרה, וכמו שכתבו הטור והמחבר בסמוך [טור סעיף

סימן קס סעיף א (א) והעדים כו'. כתב בהגהת דרישה בשם הסמ"ג דגם הסופר עובר על כך. וכן כתב הרמב"ם ריש פרק ד' מהלכות מלוה, והיינו כחכמים דמתניתין סוף פרק איזהו נשך (בבא מציעא, פרק ה, משנה יא) והוא מוסכם מכל הפוסקים. וכתב עוד הרמב"ם שם: "אסור להתעסק בין לזה ומלוה ברבית, וכל מי שיהיה סרסור בין שניהם או שסיים אחד מהם עובר על לפני עור וגו'". וכן כתב הסמ"ג שם ריש סימן קצ"ג. (ב) אינו עובר. עיין בחושן משפט סימן ל"ד סעיף י'. סעיף ד (ד) אסור. הקשה בפרישה, דבחושן משפט סימן רל"ב אמרינן דמי שלקח מעות מחבירו ומצא

בו יתרון בכדי שאין הדעת טועה אין צריך להחזירם לו, דאמרינן מתנה יהיב ליה או מגזל גוליה ואלע ליה בחשבון. ויש לומר דהתם קאי אמכר, אבל בהלוואה תולין ברבית ולא במתנה. אבל קשה דהטור (והמחבר שם סעיף ב') כתב דהוא הדין בהלוואה דינא הכי. ונראה לומר דשאני התם שאינו מזכיר לפניו שנותן לו היתרון, מה שאין כן כאן דאומר תקבל ממני יתר על חובי, אלא שאינו מזכיר דבתורת רבית או מתנה נותנם לו. וסבירא ליה להרמב"ם דמותר, דאמרינן מתנה נותן לו. והרא"ש וטור סבירא להו דשאני הכא כיון דמזכיר לו היתרון, עד כאן לשונו. ולשון הטור ומחבר משמע שלא אמר ליה כלום, וכן כתב הב"ח בקונטרס אחרון. ועוד קשה לי לפי זה הא הרמב"ם על כרחך בלא אמר ליה כלום מיירי, דהא מחלק בין כדי שהדעת טועה או לא, ועליה כתב הטור דהרא"ש חולק ואוסר. ובוה נדחה גם כן מה שתירץ הב"ח דהכא איירי שבשעת הפרעון לאחר שפרע נתן לו עוד יתרון בסתם. אלא נראה לי דודאי היכא דאיכא למתלי ברבית ובמתנה אסור משום דמחזי כרבית. ובחושן משפט איירי בגוונא דלא מחזי כרבית, כגון שהיו המעות בידו דרך מכר. ומה שכתבו הטור ומחבר שם "המקבל מעות מחברו בין שהם במכר בין בהלוואה בין

בפרעון כו'", רצה לומר בהלוואה שהלוה מצא יתרון ופרעון, רצה לומר פרעון חוב של מכר, אי נמי מיירי בפרעון הלוואה ובגוונא דליכא למיחש לרבית, וכדלקמן סימן קס"ו וקס"ז וקע"ז ודוכתי טובי. (ה) בכהאי גוונא. שנותנו לו סתם ואינו בשכר מעותיו. סעיף ה (ו) אסור לקבל ממנו. ואפילו ברבית דרבנן. טור. (ז) מועלת מחילה. ואפילו ברבית דאורייתא, ועיין לקמן סימן קע"ד סעיף קטן ד'.

שיעורים 2-4

סימן קס

גודל איסור הרבית ועד היכן צריך לזהר ממנו:

א. איסור ריבית מהתורה

²¹ צריך לזהר בריבית, וכמה לאוין נאמרו בו, ואפילו הלוה הנותנו והערב^א והעדים - עוברים:

הגה: ואין חילוק בין אם מלוה לעני או לעשיר^א. והא דלוה עובר, דוקא ברבית דאורייתא אבל ברבית דרבנן^ב אינו עובר אלא משום לפני עור וגו'^ב:

ב. עונש המלוה בריבית

²² כל הנותן ברבית^א נכסיו מתמוטטים^ב, וכאלו^ב כפר ביציאת מצרים^א ובאלהי ישראל:

ד. ריבית שנותן הלוה מרצונו

²⁵ אפילו אם הלוה^א נותן לו יותר מדעתו בשעת הפרעון שלא התנה עמו, ואינו אומר שנותנו לו יותר בשביל רבית^א - אסור.

(ומיהו אם לא היו המעות בידו דרך הלוואה רק דרך מכר, מותר^א בכהאי גוונא)^ב:

ה. נתינת ריבית בתורת מתנה, ומחילה על ריבית שניתנה

²⁶ אפילו אם אמר ליה בשעת לקיחת הרבית אני נותנו לך במתנה^א, אסור לקבלו ממנו^א. אבל אם לקח ממנו רבית וצריך להחזירו לו, מועלת מחילה לפטרו כמו בכל גזל.

באר הגולה - ציונים להרמ"א

21. משנה בב"מ דף ע"ה. 22. ברייתא דרשב"א שם דף ע"א. 23. מימרא דרבא שם דף ס"א. 24. ברייתא דר' יוסי שם דף ע"א. 25. טור בשם הרא"ש שם בפסקיואהא דרבינא דהוה יהיב זוזי לבני אקרא וכו' שם דף ע"ג דלא משמע דריבית מאוחרת מותר כשלא הזכיר לו בשביל מעותיושם במשנה דף ע"ה אלא כששלח לו אחר שהחזיר לו מעותיו. 26. מעובדא דרבינא וכו' דלעיל. 27. טור בשם אביו הרא"ש וכו' הרמב"ם סוף (פ"ה) [פ"ד] מה"מ. א. הגהות מיימוני פ"ד מהל' מלוה ולוה. ב. ר"ן פ' זה בורר ובני" פא"נ וכ"כ ר' ירוחם נ"ח. ג. ב"י בשם תלמידי רשב"א ובנימוקים בשם תוס'.

בפרעון כו'", רצה לומר בהלוואה שהלוה מצא יתרון ופרעון, רצה לומר פרעון חוב של מכר, אי נמי מיירי בפרעון הלוואה ובגוונא דליכא למיחש לרבית, וכדלקמן סימן קס"ו וקס"ז וקע"ז ודוכתי טובי. (ה) בכהאי גוונא. שנותנו לו סתם ואינו בשכר מעותיו. סעיף ה (ו) אסור לקבל ממנו. ואפילו ברבית דרבנן. טור. (ז) מועלת מחילה. ואפילו ברבית דאורייתא, ועיין לקמן סימן קע"ד סעיף קטן ד'.

יורה דעה סימן קס הלכות ריבית

טורי זהב

סעיף ו (ח) ופירש בו²⁸. ארביית מוקדמת ומאוחרת קאי, וכתב בית יוסף דצריך עיון בפירוש לו אי הוי רבית קצוצה או אבק רבית, ומביאו דרכי משה. והעטרת זהב כתב דהוי אבק רבית ואינה יוצאת בדיינים, וכן נראה עיקר כדלקמן סימן קס"ו סעיף קטן ז' ח' ט) או שהוא כו'. כתב

הבית יוסף דאפשר אפילו היה רגיל מקודם במתנה מרובה אסור, משום דהוי מילתא דפרהסיא דדמי לדירת חצירו ושימוש בעבדיו דלקמן סעיף ז', ומביאו בהגהת דרישה. (י) מתנה מרובה דמסתמא הוי כפירש לו. כך צריך לומר, אבל מתנה מועטת בסתמא מותר. דלא דמי לדלעיל סעיף ד' דבסתם אסור, דהתם בשעת פרעון הוא, הרא"ש ותלמידי רשב"א. ומשמע דהיכא דהלוה מתכוין לשם רבית אפילו בסתם אסור, וכן כתב בעל התרומות ומביאו בית יוסף ודרכי משה, ועיין ב"ח. וכתב בית יוסף דוקא סמוך קצת להלוואה, אבל במופלגת הרבה אין לחוש כלל, ואפילו מתנה מרובה נמי שרי כל שהוא סתם. ונראה דבפירוש, אפילו מועטת אסור אפילו מופלגת הרבה. עוד כתב בית יוסף בשם הגהת אשר"י ורמב"ם דאפילו בסתם אסור כשלא היה רגיל מקודם, עד כאן. וכתב בהגהת דרישה בשם מהרש"ל, דכל מה שידוע שבלאו הכי לא היה עושה לו כלל הוי כמתנה מרובה ואסור, עד כאן. ונראה לי דהכל לפי הענין ולפי מה שניכר בדעת משלח, ועל פי זה יש לומר דלא פליגי הפוסקים. סעיף ז (יא) שלא מדעתו כו'. שכיון שנהנה ממנו בלא רשותו נראה שסומך עליו, שבשביל מעותיו שבידו יסבול לו. (יב) לדור בחצרו כו'. עיין לקמן סימן קס"ו סעיף קטן א'. סעיף י טו) או את בנו

סעיף ו (ג) ופירש בשביל שילוהו. זהו דעת הטור. ואפילו למה שכתב בסעיף ד' שלא התנה עמו כו', שאני הכא שהוא קודם להלוואה. ובשם הרמב"ם כתב הטור גם כן דאסור אפילו בסתם, ולעיל כתב הטור בשמו דסבירא ליה כרש"י דמותר אפילו [בסתם] (במפרש). נראה לי דהכא קאי אזהרת האיסור על הלוה, שהוא יודע שהוא שולח בשביל ההלוואה שילוה ממנו, ורחמנא בוחן לבבות. ובוה סבירא ליה לדעה ראשונה דאפילו הכי אין איסור אלא אם כן מפרש. והרמב"ם אוסר אפילו בסתם אם מכוין לכך. אבל לעיל קא משמע לן דכל שהלוה נותן סתם אמרינן בודאי לא בשביל הלוואה הוא, דמסתמא אינו עושה איסור. ולפי מה שפרשתי דברי הטור דכאן בסימן זה סעיף י"ז שפיר טפי, דהא דהתיר הרמב"ם לעיל בנותן יותר היינו בכירה, עיין שם: סעיף יב (ה) לא יאמר לו הודיעני. פירוש שבזה שמצוה עליו והוא נכנע לו הוה רבית דברים. וברמב"ם כתב "דע אם בא איש פלוני כו'" כמו שהביא בית יוסף, ונדחק לפרש דלפי זה תרי מלין הויין, והך לא יאמר יהיה טעמו דהוה ליה רבית ממון, ואף על גב דלא מהנה המלוה פירוש מכיסו של לוח וגם לא התנה כו'. וקשה לי דהא במשנה שם וגם ברמב"ם לא הביאו דין זה רק ברבית דברים. ונראה לי לדקדק עוד למה נקט הרמב"ם שמכבדו ומאכילו, ולא אמר שתתן לו איזה סך מעות. וגם למה זכר איש ממקום פלוני, כל זה הוא שלא לצורך. על כן נראה לי דהעיקר בזה שודאי דרך עולם לכבד אכסנאי באכילה, כדי שאם יבוא הוא שם יחזור ויכבדו או שעושה כן מצד גמילות חסד, וכאן שבא המלוה להזהיר

(מתנה על מנת להחזיר ברבית אסור) ¹:

1. דין ריבית מוקדמת או מאוחרת

28 אסור להקדים הרבית או לאחר אותה. כיצד, נתן עיניו ללוות ממנו והיה משגך לו דורון ^(ג) (ופירש בשביל שילוהו ^ה, או שהוא ^ו מתנה מרובה דמסתמא הוי כאילו פירש לו) ^י בשביל שילוהו, זו היא רבית מוקדמת. לוח ממנו והחזיר לו מעותיו והיה משגך לו דורון בשביל מעותיו שהיו במלות אצלו, זו היא רבית מאוחרת. ואם עבר ועשה כן הרי זה אבק רבית:

2. זהירות בהנאת המלוה מהלוה

29 צריך המלוה לזהר מליהנות מהלוה ^(א) שלא מדעתו כל זמן שמעותיו בידו, אפילו בדבר שהיה עושה לו אף אם לא הלוהו. אבל אם נהנה ממנו מדעתו, מותר בדבר שהיה עושה לו אף אם לא הלוהו, ובלבד שלא יהא דבר של פרהסיא כגון ^(ב) לדור בחצרו ולהשתמש בעבדיו:

3. לימוד הלוה עם המלוה או בנו

30 אסור ללמד את המלוה ^(ט) או את בנו מקרא או גמרא כל זמן שמעותיו בידו, ^(טז) אם לא היה רגיל בזה מקודם:

יא. אמירת שלום

אם לא היה רגיל להקדים לו שלום ³² אסור להקדים לו:

יב. רבית דברים, קידושין תמורת דחיית החוב

33 לא יאמר לו הודיעני אם בא איש פלוני ממקום פלוני:

באר הגולה - ציונים להרמ"א

28. לשון הרמב"ם פ"ה מהל' מלוה ממשנה שם דף ע"ה כפי פירושו דבסתם איירי מתניתין וכמ"ש הטור בשמו. 29. תוס' שם דף ס"ד ע"ב והרא"ש שם בפסקיו. 30. רמב"ם בפ"ה מה"מ. 31. בעל התרומות בח"ג וכתב שם לפי מנהגינו שנותנים שכר גם על תורה שבע"פ כל זמן שהאב היה פורע שכר למלמדו או הבן סמוך על שולחנו. 32. ברייתא דרשב"י שם דף ע"ה ע"ב ויליף לה מדכתיב נשך כל דבר אפילו דבור. 33. משנה שם וכפי' הטור.

ד. ר"ן פ"ב דקידושין. ה. טור וכו' ש"כ"נ מרא"ש. ו. שם בשם סמ"ג.

בנו תורה אפילו בשכר, וכפי מנהגנו שנותנים שכר גם על תורה שבעל פה, אסור כל זמן שהאב היה פורע שכר למלמדו או שהבן סמוך על שולחנו, בית יוסף. טז) אם לא היה כו'. עיין לקמן סוף סימן זה.

יורה דעה סימן קס הלכות ריבית

ד.

שפתי כהן

הגה: וכן שאר רבית דברים בעלמא אסור,³⁴ ואפילו לטובת הנאה בעלמא כמו שיתבאר בסוף הסימן. אסור לקדש אשה בהנאת מלוה, כגון שהיא חייבת לו ומרויח לה הזמן כדי שתתקדש לו^ה:

כא. שינוים בערך המטבעות

³⁴אי אוזיף מאה במאה ועשרים מעיקרא מאה בדנקא^(כ) ולסוף מאה ועשרים^(ה) אסור מדאורייתא. ואי אוזיף מאה במאה ואייקור אסור מדרבנן:

באר הגולה - ציונים להרמ"א

34. הר"ן ותלמידי הרשב"א דבתר מעיקרא אזלינן מסוגיא דגמ' מצינא דף ס' ופי' רש"י שהלוהו מאה פרוטות בק"ף בדנקא במענה כסף שהוא שתות לדינר.
ז. טור. ח. גמרא פ"ק דקדושין.

הלוה שיעשה כן אף על פי שהוא היה עושה כן מעצמו ואין כאן רבית ממון, מכל מקום מה לו לזה שיצווהו על זה, אלא ודאי סומך על שהוא לזה שלו, והוא רבית דברים שמצוה עליו דברים בשביל ההלואה: סעיף כא (כ) ולסוף ק"ך. אפילו אם הוזלו פרוטות. וכן סאתים חטים בשלש, אף על פי שהוזלו החטין ועמדו שלש בדמי שתיים: